

Takdim

Saima Selenga GÖKGÖZ

Hacettepe Üniversitesi

Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi 2007 Güz Altıncı Sayısı, kuramsal ve yöntemsel sorunsalları kendi içinde taşıyarak yeni yazar ve makaleleriyle okurlarının karşısında... Tarihsel zaman döngüsel mi yoksa çizgisel mi tartışmasının bir parçası olursak, eğer o müthiş filminin kareleriyle; dönen makine çarkında ezilen Chaplin'in *Modern Zamanları* (Modern Times, ABD, 1936) ya da Sartre-de Beauvoir ikilisinin 2. Dünya Savaşı'nı izleyen yılda Paris'te neşretmeye başladıkları dergilerine verdikleri adla *Les Temps Modernes*, bu Modern Zaman(lar) Modern Türk Tarihinin Yazımı söz konusu olduğunda, ne zaman başlamıştır, hangi mekânının hangi failleri için ne zaman başlamıştır, devam (mı) etmektedir sorusu, bir de Türk Tarihinin bütünlüğü içinde kavranmak isteniyorsa, hâlâ ele alınıp tartışmayı bekleyen bir alan olarak durmaktadır.

Marx'ın "bu zamanları" 'Katı olan Herşey Buharlaşıyor' cümlesine nasıl sıkıştırdığını da Avrupa ve Avrupa dışı üzerinden 'modern'i anlamak adına bir o kadar çarpıcı ve çekici. Nitekim Osmanlı yerini Türkiye Cumhuriyeti'ne bıraktı, Çarlık Rusyası'nın tâbileri bağımsızlık için güreştiler ve yenik çıktılar, Sovyetler'de de meydan okudular, tasfiye edildiler, ve fakat zaman hükmünü sürdürdü, Sovyetler yıkıldı... Çin kapitalistleşmekte... Türkiye ise *Garb mefkuresi*'nde ısrarlı. Modern olan'ın "taşıyıcı" Avrupa dışı failleri, aidiyet belirleyicileriyle Doğulu, İslâm, İslâm ve Türk, onlar da katı olan herşeyin buharlaştığı bu zamanları yorumladılar. Bu sayının yazarları ve ele aldıkları tartışma konuları, CTAD'ın *Modern Türk Tarih Yazımında*, Cumhuriyet Türkiye'si'nin tarihini okuma, üzerine düşünme ediminde ve neticede olguların, olayların ve faillerinin tahrik edenleri meselesinde, döngüsel zamanda tarihsel anlatılarının inşa edilebileceğini düşündürdü.

Bu sayıda dokuz makale konu ve problem çeşitliliğini okurlarıyla paylaşacaktır. CTAD'ın ilk makalesi Uğur ÜNAL'a ait. Makale, geçen sayımızda da yer verdiğimiz bir temayı; Türk Anayasalcılığının başlangıcı Kanun-ı Esasî, ve tabi Meclis-i Mebusan temsiliyetini emperyal çok ulusluluk zemininde etnik yapısını tahlil ederek ele alıyor. Demokratik çoğulcu parlamenter sistemde

Seçim olgusu ve Türkiye tecrübeleri hukuk ve siyasî tarih araştırmalarının bir inceleme alanıdır. Dolayısıyla tarihsel döngüde Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Türkiye'de Seçimlerin nasıl yaşandığı, yaşanmakta olduğuna dair düşündürmeleri içinde barındıran makalesiyle Sedef BULUT, 1973 Genel Seçimi'ni değerlendirmektedir. Bulut, 1973 Genel Seçimine katılan partilerin ideolojileri doğrultusunda, iktidar olabilmek için muhatap kitlelerini "meydanlarda" nasıl toplayabildiklerini, her bir partinin simgelerle desteklediği sloganlarının gücü yanında esasta bu partilerin vaatlerle dolu seçim bildirgeleri ve parti programları gibi basılı propaganda yayınlarını, yine Seçim sürecini dönem basınından da analiz ederek 1973 Seçiminin sonuçlarını "kazanı belli olmayan" olarak yorumluyor.

Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi'nin [Ankara] zengin belge katalogları, Türk Emniyeti'nin "gözleri"nin tarihsel denilen olgular söz konusu olduğunda neleri izlediğini (ve tabii izlemeye devam ettiğini) anlamakta da başvuru alanıdır. Ali DİKİCİ, bu gözlerin nasıl baktığını ve ne gördüğünü, bu bakış-görüğe göre Türk hükümetlerinin siyasetlerini nasıl belirlediğini Cumhuriyet devri Türk Yahudi azınlığı için kaleme aldı. Yazar, Türkiye'de azınlık tarihi araştırmalarında, Yahudi siyasetlerinde, II. Dünya Savaşı öncesine ve Savaş zeminine yerleşen tarihseli yorumlarken tarafları olan konu başlıklarını; 1942 Varlık Vergisi uygulamasını makalesinde teğet geçiyor.

Kars, *serhad şehrimiz*'dir, fakat bu şehir aynı zamanda, Ruslarca işgalinin ardından "Rus emperyal şehri" de olmuştur... Kars'ı görenler bilebilir. Necmettin AYGÜN, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*'nde tespit ettiği 1826 tarihli bir *Rapor*'a göre, 19. yüzyılda diplomasisini daha yoğun olarak ona göre belirleyecek olan Osmanlı Devleti'nin *Moskova*'la bitmeyen karşılaşmasını, Kars merkezliğinde Anadolu doğusunun tabii uzantısı Kafkas hattı için yüzyılın ilk çeyreğine odaklı ele alıyor. Aygün, makale'de Rapor'u ve yanı sıra Kars'ı ve Kars işgalini devrin Rus emperyal resminden tanımlayan iki tabloyu da Ek'te veriyor.

Serdar SAKIN, bugün için de spekulatif düşünmekten kendini kurtaramayan bir konunun; *Musul Meselesi*'nin süreç tasvirini yapıyor. Bu sayıda da, geçen sayımızda olduğu gibi İttihad ve Terakki'yi konu alan bir makale var. İttihad ve Terakki mirasının modern anlamda Türk *politik insan*'nın düşünüş ve davranış kalıplarında belirleyici olduğu kabul edilirse, Gülser OĞUZ, bu Cemiyet'in Cenevre'den seslenen yayın organı *Osmanlı* gazetesini okumayı ve üzerinde düşünmeyi öneriyor.

Bir diğer makale, CTAD'ın hep yer verdiği araştırma konularından biri olarak CHP'nin *Türk İnkılabı*'nı uygulama alanı olarak kurduğu Halkevleri üzerine. Selçuk DUMAN Halkevleri Araştırmaları'na yerleşen bu makalesiyle,

Sivas Halkevi'nin Köycülük şubesinin faaliyetlerini, Sivas Halkevi'nin yayın organı *Ortaayla*, *Dört Eylül*'ün malzemesini olduğu kadar, Sivas yerel basınına da kullanarak dikkate sunuyor.

Bu sayının son iki yazısından ilki çift yazarlı; Mustafa MÜJDECI ve Cem KARAKILIÇ, ciddiyetle pek çok disiplinde, dinî metinler arası tercüme, hermenötik, dil bilimi, tarih ve ilâhiyat olmak üzere bilgi sahibi olmayı da gerektiren bir konu üzerinde tartışmalarını yürütmüşlerdir: Kur'an'ın Türkçeye, ve tabii aslından sair dünya dillerine tercümesi meselesi. Bu meselenin erken ve geç Avrupa Şarkiyatçılığının da bir parçası olduğu bilirse, yazarlar, Osmanlı dünyası, İslâm dünyası ve Türkiye zeminindeki tartışmalara ve incelemelere de yerleşen bir makale kaleme almışlardır. Tek parti iktidarının İslâm ve din siyasetlerini anlamak noktasında ilginç bir konu olarak, Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk Kur'an mütercimlerinden Cemil Said ve onun tartışmalı Kur'an tercümesi üzerine olan bu makale, yazarların Cemil Said hakkında yapmakta oldukları araştırmanın da ilk ürünlerinden. CTAD'ın bu sayısının son makalesi, bilim uzmanlığını sosyolog olarak alan İlknur MEŞE'ye ait. II. Meşrutiyet'le daha keskinlikle muhataplarını ve izleyenlerini bulan üç paradigmayı; Batıcılık, İslâmcılık ve Türkçülük'ü, Türk siyasal kimlikleri olarak niteleyen Meşe, bu üç söylem alanını yeniden okumaya çağırıyor.

CTAD'ın, dördüncü yılının Haziran ayında çıkacak olan Bahar 2008, 7. Sayısının II. Meşrutiyet'in 100 yılına ithaf edileceğini de duyurmak isterim. II. Meşrutiyet devrini Cumhuriyet'in siyasî laboratuvarı olarak bildiren T. Z. Tunaya'yı izlersek, bu mühim geçitin çeşitli yönlerini sorun kabul eden, kuramsal ve yöntemsel tartışma da yapmak isteyen, devrin olgu-olay ve failleri üzerine yeniden düşünmekten imtina etmeyen araştırmacıların yazılarını beklediğimizi Yayın Kurulu adına belirtmeliyim.

Yine, bu sayı için bilimsel bilgi ve görüşlerini yazarlar için peşinen aktaran, uyarıcı, dikkatlerini çeken hakemlerimize ve Dergimizin Yayın Kurulu üyelerine de katkıları için teşekkür ederim.

Ankara, 31 Ocak 2008.